

Het klooster Nazareth in Beverwijk

NAZARETH , voormalig klooster in het baljuwschap van Blois, provincie NoordHolland, te Beverwijk, aan de westzijde der plaats, alwaar nog, de Beggijnenstraat, de Kloosterstraat en het Paterwegje, hunne namen daarvan behouden hebben. Het werd bewoond door Reguliere Kanonnikessen van de orde van den Heilige Augustinus en was, tot het jaar 1450, een Zusterhuis van de orde van den Heilige Franciscus geweest, bekend onder de benaming van Hermon. In het gemelde jaar 1450, heeft Zweden van Culenborg, de twee en vijftigste Bisschop van Utrecht, de gemelde zusters van den derden regel ontslagen en onder het opzigt der Reguliere Kanonniken gesteld. Den 6 Mei 1550 verleende Rudolphus Diephout, de drie en vijftigste Bisschop van Utrecht, de magt aan het klooster der Regulieren te Beverwijk, om dit Nonnenklooster te mogen schouwen, de gebreken te straffen, de Priorin, zoo het noodig was, af te zetten, eenen Biechtvader aan te stellen en verders te doen, wat vereischt werd. Er bestaat ook nog een brief van de Priorin en het konvent der Kanonnikessen, waarbij zij Heer Gerrit den Bisschop als haren voornaamsten weldoener en medestichter van het konvent erkennen, waarom zij zichzelf en hare nazaten verbinden, om eenige zielmissen voor den voornoemden Heer te laten doen en zijn jaargetijde, op zekere tijden, te houden.

In Beverwijk was naast het mannenklooster Sion dus ook een devote vrouwengemeenschap. Dit klooster stond op de plaats waar nu de Kloosterstraat is. Het klooster, waarvan de juiste stichtingsdatum onbekend is, bestond reeds in het jaar 1430. Het droeg toen de naam Hermon. Op de kaart van Deventer uit 1560 staat het klooster aangegeven met de aantekening 'Sorores' wat vertaald 'Zusters' betekend.

De Hermonberg, de berg Hermon of kortweg de Hermon, ligt op de huidige grens van Libanon, Syrië en Israël. Met 2814 meter boven de zeespiegel is het de hoogste berg in zowel Israël als Syrië. De Hermonberg ligt in het uiterste noorden van de Golanhoogten. De Hermonberg wordt een aantal malen in de Hebreeuwse Bijbel genoemd en geldt daar als de noordgrens van het door God aan de Israëlieten beloofde land. Aan de voet van de Hermon liggen de bronnen van de rivier de Panias. Een andere rivier die aan de voet van de Hermon ontspringt, is de rivier de Dan. Beide maken deel uit van de vier rivieren die de oorsprong van de rivier de Jordaan vormen. De Dan geldt als de belangrijkste toeleverancier van deze rivier.

De zusters van het klooster Hermon waren religieuzen van de derde orde van Sint Franciscus. De Derde Orde is een groep mensen die leven volgens de Derde Regel van rooms-katholieke of anglicaanse religieuze orden. De leden worden wel tertiariissen genoemd. De Derde Orde wordt verdeeld in een reguliere en een seculiere tak. De eerste

Sint Franciscus van Assisi

orde zijn de mannelijke religieuzen die de gewone geloften van de orde afleggen, de tweede orde is de vrouwelijke tak. De Derde Orde-leden leven in conventen oftewel kloosters. Zij leggen geloften af. Leden van deze orden verschillen voor het oog van de wereld niet veel van broeders en zusters van gewone kloosterorden. De derde regel van Franciscus werd in 1289 door paus Nicolaas IV, met de bul *Supra montem*, werd goedgekeurd. Deze regel was oorspronkelijk bedoeld voor mannelijke en vrouwelijke penitenten, die invulling wilden geven aan hun religieus en spiritueel leven zonder de wereld te verlaten. Zij waren leken, die hun devotie combineerden met een beroepsleven en een gezin. Vanaf de veertiende eeuw werd in Italië, waar de beweging was ontstaan, maar ook in het bisdom Utrecht de derde regel van Franciscus steeds vaker gevolgd door gemeenschappen die een kloosterlijk leven wilden leiden. Dus niet in de wereld, maar uit de wereld teruggetrokken. De derde regel van Franciscus had een groot voordeel: de regel was kerkelijk goedgekeurd, maar was van matige strengheid en eenvoudig aan te passen aan lokale omstandigheden. De derde regel kon dus door leken worden gevolgd en tegelijkertijd door mannen en vrouwen die de keuze hadden gemaakt voor een leven van gebed en contemplatie.

De zusters van het klooster Hermon stonden onder de geestelijke leiding van Gerijt de Visscher, vicaris van de parochiekerk in Beverwijk. Hij schonk op 20 oktober 1427 een stuk grond voor de bouw van het klooster Sion. Of hij ook voor dit convent de grond heeft geschonken, staat nergens vermeld. In 1430 wendde deze geestelijke leidsman, op verzoek van de kloosterlingen, zich tot bisschop Zweder van Kuilenburg met het verzoek om de zusters van het onderhouden van de derde regel te ontslaan en haar te vergunnen als

kanunnikessen van Sint Augustinus te leven. Op 14 oktober van dat jaar verleende de bisschop deze gunst en stelde het klooster onder het toezicht en geestelijk bestuur van de regulieren van Sion. Spoedig daarna werd de naam van het klooster in die van Nazareth veranderd. Het klooster heeft nooit deel uitgemaakt van de kloostervereniging van Windesheim. Het toezicht van de regulieren van Sion hield in dat zij het op zich hadden genomen om de zusters met raad en daad terzijde te staan en vooral in geestelijke zaken leiding te geven, de biecht af te nemen en in tegenspoed bescherming te geven.

Nazareth in Israel. De stad wordt in het Nieuwe Testament genoemd als de stad waar de verlosser Jezus Christus opgroeide. De plaats ligt in het noorden van Israël, in Centraal Laag-Galilea.

Men onderscheidde koorzusters, wier hoofdtaak het koorgebed was en werk- of buitenzusters voor de gewone huiselijke bezigheden. Zij stonden onder leiding van een priorin. Naast het gebed legden de koorzusters zich vooral toe op het afschrijven en versieren van boeken en het vervaardigen van fijne en kunstzinnige handwerken. De kleding van de zusters bestond uit een wit gewaad met daarover een koorhemd van grof linnen. Om haar hoofd droeg zij een doek van wit linnen, die alleen het gelaat onbedekt liet. Daar overheen hing een zwarte sluier. In de winter droegen zij een lange zwarte mantel, gevoerd met witte stof of schapenwol. De lekenzusters (werk- of buitenzusters) droegen zwarte kleding. Zij deden het ruwere werk in huis en in de tuin, in de werkplaatsen, de boerderij en het washuis. In het klooster werd ook gesponnen en gewoven. Het klooster was niet armlastig. Naast het feit dat er een aantal leden van adellijke afkomst was bezat het klooster rond

1514 het volgende 34 morgens (bijna 29 hectare) land onder Wijk aan Duin, 12 (ongeveer 10 hectare) onder Heemskerk en 3 (ongeveer 2.5 hectare) onder Uitgeest dat zij zelf lieten bebouwen. Zij hadden daarvoor zelf het benodigde personeel. Verder hadden zij ook nog land in Velsen, Crommeniedijk, akersloot, Limmen, Heiloo en Winnemum (ten noorden van Egmond aan den Hoef).

Op het einde van de 15^e eeuw was Jonkvrouw Johanna priorin van het klooster. Johanna was een bastaarddochter van Reinoud van Brederode. Tegelijkertijd waren er ook twee zusters of halfzusters van haar in het klooster, Hasquina en Machteld van Brederode. In de eerste helft van de 16^e eeuw behoorde Jonkvrouw Cornelia van Adrichem, dochter van Arend van Adrichem, tot de kanunnikessen. Tot haar nagedachtenis is in de Grote kerk van Beverwijk, in het noorderkoor, nog een ruitschild met het wapen van Adrichem en een lofschrift op haar bewaard.

ADRICHEM, Cornelia van (geb. Adrichem, bij Beverwijk 1496 - gest. ? 5-6-1543), religieuze en dichteres. Dochter van Arend van Adrichem (gest. 1504) en Agatha Suys (gest. 1538).

Cornelia van Adrichem werd geboren als jongste in een gezin van minstens vijf dochters en twee zonen op de ridderlijke hofstede Adrichem, bij Beverwijk. Ze werd koorzuster in het nabijgelegen klooster Nazareth. Haar bekendheid dankt zij aan het feit dat zij het Latijn beheerste. Haar neef Cornelis Suys zorgde ervoor dat haar Latijnse psalmbewerkingen bekend werden bij de geleerden aan de Sorbonne. Van haar hand is alleen het grafschrift overgeleverd dat zij maakte op haar eigen dood. Het wordt geciteerd door Pieter Opmeer in zijn *Historia martyrum Batavicornum* (1624), in een passage over de geestelijke

Cornelius Musius, slachtoffer van de wreedheid van geuzenleider Lumey. Met Musius zou zij persoonlijk bevriend zijn geweest. Het grafdicht luidt: 'corpus humo, superis animam Cornelia condo./ Pulverulenta caro vermibus esca datur./ Non lachrymas, non singultus, tristesque querelas,/ Sed Christo oblatas nunc precor umbra preces'. Letterlijk vertaald: 'Ik, Cornelia, bezorg mijn lichaam aan de aarde, aan de Allerhoogste mijn ziel./ Het stoffelijk vlees wordt de wormen tot voedsel gegeven./ Geen tranen, geen gesnik, geen trieste klachten vraag ik, haar schim, u nu,/ maar uw gebeden tot Christus gericht'.

Casembrotopstand in Haarlem

Net als bij het Regulierenklooster Sion werd het klooster Nazareth in 1492 overvallen door de Duitse huurtroepen van Albrecht van Saksen. Deze trokken vanuit Wijk aan Zee op naar Beverwijk om deze stad te bezetten. De bedoeling was om zich in de beide kloosters te legeren. Het klooster Nazareth werd waarschijnlijk als eerste bezet aangezien deze als eerste op de route lag. We weten dat er bloedige gevechten hebben plaats gevonden tijdens de inname van de stad. Het is onbekend wat er heeft plaatsgevonden tijdens de bezetting maar het zal er ruw aan zijn toegegaan. Tijdens de belegering deden de

soldaten zich tegoed aan de voorraden van het klooster en zij verzamelden er de buit van hun plundertochten. De inname was een gevolg van de Casembrotopstand waarvan de opstandelingen zich hadden verschanst in Beverwijk.

Op 30 april 1556 werd het klooster wederom overvallen. Dit keer door het Geuzenleger van Brederode. In dit geval werden de zusters vlak voor de overval gewaarschuwd door de stadswaker van Beverwijk. Deze hoorde namelijk hulpkretten vanuit het Regulierenklooster Sion dat als eerste werd overvallen. Hij waarschuwde de zusters die met behulp van de vrouw van de stadswaker en door Simon Even en Cornelis Dammer de belangrijkste eigendommen zoals het kerkegoed in veiligheid wisten te brengen. Tegen middernacht verschenen de overvallers voor de poort van het klooster om dit te plunderen. Het is niet bekend wat er daar verder gebeurt maar in de vroege ochtend van de volgende dag zijn zij met hun buit in de richting van Castricum verder getrokken.

Tijdens de Tachtig-jarige oorlog werd het in Beverwijk waarschijnlijk te gevaarlijk voor de zusters. Beverwijk kreeg te maken met krijgstransporten, requisities en inkwartieringen. De zusters zagen zich, in 1573, genoodzaakt zichzelf in veiligheid te brengen. In eerste instantie probeerden zij zich in Amsterdam, dat toen nog betrekkelijk veilig was, te

vestigen. We weten dat omdat er een aantekening is van een van de Amsterdamse kloosters. Dit klooster zag zich genoodzaakt om drie zusters uit het klooster Beverwijk wegens armoede af te wijzen. Uit de aantekening blijkt dat deze zusters hekelsters of weefsters waren. Uiteindelijk zijn de zusters in Haarlem terecht gekomen. De 'susterkens van de Wijck' vonden daar gastvrijheid in het Begijnhof. Niet ten onrechte want in 1577 werden de kloostergebouwen in Beverwijk bij de algehele verwoesting van Beverwijk in brand gestoken en vernietigd. In 1581 werden de goederen van het convent geconfisceerd. De toenmalige overste Heynrica Quirijns werd gedwongen om een lijst der goederen aan de burgerlijke overheid te verstrekken. Zij voldeed aan dit bevel maar met de uitdrukkelijke betuiging van 'anxt ende verbaestheijt ende expresse protestatie'. Er waren toen nog maar 12 zuster waarover zij verklaarde dat zij 'noch eendrachtelijk onverschijden bij een sijn en blijven'. De zusters leefden in gedeelde armoede aangezien zij al jaren geen inkomsten en pachten hadden ontvangen door de algemene ontreddeering van de oorlog.

Door de stedelijke overheden die de bezittingen confisceerden werden er, aan hen die besittingen waren ontnomen, alimentatiegelden verstrekt. Heynrica gaf daarom een lijst af van de zusters die op deze uitkeringen waren aangewezen. Dit waren:

Zijzelf, Heynrica Quirijns, 41 jaar waarvan 20 in het klooster en thans 'cranck van lichaam' Machtelt Jans en Mariken Cornelis, die beide al 20 jaar ziek en verpleging nodig hadden, Trijn Claesdochter, oud 68 jaar die 'daghelijksx een die haer dient om haar outheytswille behoefde'.

Aef Cornelisdochter, 51 jaar oud 'die de heer almachtich also geïnfecteerd heeft mit sijn Goddelijk gaven dat het een verdrijet ende jammer om te horen en te syen alst haer over coemt'.

Maricken Dirck, Mariken Jans, Pitrer Cornelis, Grijt Huberts, Alijt Jans, Grijt Cornelis en Aafken Dirck, welke laatste nog maar 18 jaar oud was, 'seer kleijn van wasdom ende heeft nijmant die haer behulpelicheijt soude moghen doen'.

De Waalse kerk voorheen de begijnenhofkapel in Haarlem

Zij leefden op het Begijnhof als een klein convent afzonderlijk. In 1600 hebben zij nog novicen aangenomen. Met toen 20 in getal werden zij de 'maechden van de Hoeck' genoemd en woonden zij dagelijks de Heilige mis bij.

In 1626 was alleen Grijt Huberts of Grietjen Huybertsdochter nog in leven. Zij stierf op 20 oktober 1629 op tachtjarige leeftijd. Tijdens de laatste jaren van haar leven heeft zij van de haar overgebleven goederen van het convent nog een kapelanie gesticht in de kerk van het grote Begijnhof. Hiervan moesten eeuwigdurend twee missen worden gelezen. Een ter ere van de Heilige maagd en een voor de overleden zusters en weldoeners van Nazareth, onder het beding dat wanneer het klooster ooit in Beverwijk of Haarlem zou herrijzen deze kapelanie aan het convent van Nazareth zou komen.

Van het convent is de hele boekenverzameling verloren gegaan op drie na.

In de bibliotheek van Oxford wordt een perkamenten handschrift uit de 15^e eeuw bewaard dat blijkens een inschrift aan Grietjen Huybertsdochter en dus aan het convent Nazareth heeft toebehoord.

In het Bisschoppelijk museum van Haarlem rust nog een verzamelband uit de 15^e eeuw en in de stadsbibliotheek van Haarlem rust nog een wiegendruk van 1484.

Bibliotheek Oxford